

אל תקרי הליכות אלא הלכות

תשובות מעלון קודם

ג. מה הטעם שקידוש היום נקרא בשם 'קידושא רבא'?

טעם א': כיון שבאמת הוא קידוש קטן, כלומר שיש בו רק ברכת בורא פרי הגפן, קראו לו 'קידושא רבא' בלשון סגי נהור. (הר"ן פסחים כב. מדפי הרי"ף. הביאו טעמי המנהגים סי' שסה, כל בו ס"ו לא, המכתם, המאירי, תוס' הרי"ד. והביאם חזו"ע שבת ח"ב עמ' קמז, משנ"ב סי' רפט ס"ק ג.)
טעם ב': כיון שבכל קידוש מברכים ברכת בורא פרי הגפן, לכן ברכה זו נקראת 'רבא'. (רש"י הביאו כה"ח שם ס"ק ז.)

טעם ג': כיון שכוס של ברכה ראשון הוא לכל הברכות, קראו לו 'רבא'. (כל בו שם, ארחות חיים שם דף סה ע"ד, רשב"ם שם קו, חידושי מהר"ם חלאווה שם. והביאם חזו"ע שם.)

טעם ד': כיון שקידוש זה אפשר לקדשו גם על שוכר, נקרא 'רבא' מלשון ריבוי סוגים לקידוש. (א"ר סי' רעב ס"ק יד, בשם הרש"ל על הסמ"ג בשם אביו.)

טעם ה': כיון שקידוש של יום נלמד מריבוי המילים את יום השבת, לכן נקרא 'רבא' מלשון ריבוי. (מט"י סי' רפט אות ב.)

טעם ו': כיון שסעודת שחרית של שבת היא כנגד מידת היסוד הנקראת שבת הגדול, הקידוש שבה נקרא 'קידושא רבא'. (רבינו בחיי פרשת בשלח בשם חכמי הקבלה, הביאו חזו"ע שם.)

ועי' בחידושי רבינו דוד בונפיד (שם) בשם רבו, שהוא סוד נעלם מדוע נקרא בשם זה, והביאו חזו"ע (שם.)

ד. האם יוצאים ידי חובת קידוש כשהמקדש הוא מחלל שבת בפרהסיא רח"ל?

י"א שאין השומעים יוצאים ידי חובת קידוש, שהרי היין שמקדש עליו לא ניתן לשותותו דהוי יין נסך. (שו"ש סי' רעג הערה ו, אול"צ ח"ב פרק כ אות ה. והוסיף שמכל מקום נראה שאם אותו מקדש מתבייש לחלל שבת בפני אדם גדול, יש להקל לשמוע ממנו קידוש ולצאת ידי חובתו. ועוד הוסיף שבמקרה הנ"ל אם אינו יכול לקדש בעצמו על היין, יקדש בצניעה על הפת) וי"א שהיכן שאינו יכול לקדש בעצמו והוא נאלץ לצאת ידי חובת קידוש על ידי מקדש כזה, יש לו על מה שיסמוך. וטוב שיאמר בלחש קידוש היום, ויתן בכוס עינו בשעת הקידוש. (שו"ת יבי"א ח"ט או"ח סי' קח אות קט, ילקו"י [מהדורה חדשה] סי' רעב סעי' לג.)

ה. כוס קידוש ששטפוהו (מבפנים) והדיחוהו (מבחוץ) ונשמר נקי, האם צריך לשוטפו ולהדיחו שוב לפני הקידוש?

מעיקר הדין באופן כשהכוס נקי, אין צריך לשוטפו ולהדיחו לפני הקידוש. (שו"ע סי' קפג סעי' א, משנ"ב שם ס"ק ג בשם א"ר, חוט שני שבת ח"ד סי' רעח ס"ק יד.)

אולם על פי הזוהר הקדוש (פרשת פנחס ד, רמז) שנתן טעם לזה על פי הסוד, משמע שיש לשוטפו ולהדיחו לפני הקידוש אף אם הוא נקי. (ערוה"ש סי' קפג סעי' א, כה"ח שם ס"ק ד) וכן כדאי לנהוג.

ו. האם מותר לבלוע גלולה (כדור תרופה) עם מעט מים קודם הקידוש, כשקשה לו להמתין עד אחר הקידוש?

מותר, כיון שאין כוונתו להנאת שתיה אלא לבליעת הגלולה. (שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' יח, משמע בשו"ת ויען יוסף [גרניואלד] או"ח סי' קז, חוט שני שם ס"ק ב. [וע"ש שהתיר דוקא תרופה שאין לה טעם], שש"כ פרק נב סעי' ג, ילקו"י [מהדורה חדשה] סי' רעא סעי' נב.)

ז. מה הטעם שאסרו חז"ל שתיית מים לפני הקידוש, ואילו לפני הבדלה לא אסרוהו (בעת הצורך)?

טעם א': כיון שהשבת קובעת את האכילה והשתיה שלה, לכן אף שתיה מועטת אסורה לפני הקידוש, מה שאין כן בהבדלה. (שו"ת הרא"ש כלל כה אות ב, ב"י סי' רעא [אות ד].)

טעם ב': כיון שתיקנו חכמים שהאכילה והשתיה הראשונה תהיה בקידוש של שבת. (מקור חיים [לחזו"ד] סי' תלא ס"ק ב. הביאו פסק"ת סי' רעא עמ' רצו.)

א. יוסף פרסם את הדירה שברשותו להשכרה עם הטבה מיוחדת - תשלום הארנונה שהינו בסך 500 ש' מידי חודש, ישולם על ידי המשכיר. אליהו שכר את הדירה, וכאות תודה שילם תשלום מראש לשנה. כעבור מספר חודשים אליהו נפצע ברגלו ל"ע, כך שכעת מגיע לו הנחה של 80% בתשלום הארנונה. יוסף בעל הדירה ביקש מאליהו לממש את ההנחה כדי שמעתה הוא ישלם רק 100 ש'. וכך היתה תשובתו של אליהו: "אממש את ההנחה רק בתנאי ששנינו נתחלק בה שווה בשווה. יוסף טוען שזו סחיטה מצד אליהו לנהוג כך. ואילו אליהו בשלו... מה הדין?

כידוע על פי דין תורתנו הקדושה, אין זכות לבת לרשת נכסי אביה במקום שיש לאב בנים. והנה, דנו רבותינו הפוסקים בנוגע למדינות שלפי חוקיהם הבת יורשת את נכסי אביה אף במקום שיש בנים - האם חייבת הבת ללכת לערכאות כדי לתתם על ויתור זכויותיה בירושה, ובכך הנכסים יעברו לרשות הבנים, או שמא רשאית הבת לדרוש עבור כך שכר? - מהרי"ט סובר שחייבת ללכת ולתתם בחינם מדין 'השבת אבידה', ואף כופים אותה על כך, שכן אין לה שום הפסד בחתימתה ו'כופים על מידת סדום' (נחלת צבי חו"מ סי' רעו סעי' א). לעומת זאת מהר"י בסאן סובר שאי אפשר לחייבה לתתם, ותוכל לדרוש מאחיה שיפייסוה בממון כדי שתחתום, והתשלום הוא מדין 'שכר פעולה' בדומה לכל עורך דין שגובה שכר מסוים עבור חתימתו על מסמכים. (יעוין בזה בפני משה' ח"ב סי' טו, וברב פעלים ח"ב חו"מ סי' טו) ובכן היה מקום לדון שגם שאלתנו תלויה במחלוקת הנ"ל, שלפי השיטות שאוסרות על הבת 'לסחוט' כסף עבור חתימתה, גם השוכר דגן מחוייב לאפשר למשכיר את ההנחה בארנונה, ולפי השיטות שהבת זכאית לדרוש על כך תשלום, גם בנידונו השוכר רשאי לדרוש שכר על השתדלותו בהשגת ההנחה. ברם נראה שאין לדון משם לנידונו, ואפילו הסוברים שהבת חייבת לתתם בחינם, יודו שבשאלתנו שהשוכר רשאי לדרוש תמורה בעד ההשתדלות בהשגת ההנחה בתשלום הארנונה, כי בשלמא בממון הירושה שעל פי דין תורה הוא בבעלותם הבלעדית של הבנים, (והרשויות שלא מניחות להם לזכות בנכסים כאילו גוזלות אותם מהם), בזה סובר מהרי"ט שיש חיוב על האחיות לאפשר לאחיה לזכות בממון השייך להם מדין 'השבת אבידה'. אך בענייננו לא קיים חיוב 'השבת אבידה' על השוכר, שכן רובצת על כל דירה (שדירים בה בפועל) חובת תשלום ארנונה לרשות המקומית, (והרשות גובה את התשלום כדין), ועל הדירה השוכרה דגן תשלום הארנונה מוטל על המשכיר, שהרי הוא התחייב בחוזה לשלם זאת, אלא שיש לשוכר אפשרות להשיג הנחה בתשלום הארנונה, ואפשרות זו אינה בגדר 'השבת אבידה', וממילא אינו חייב להשתדל עבור כך בחינם, אלא רשאי לדרוש תמורה לפעולה זו. וטענת המשכיר שיש כאן סחיטה אינה נכונה, כי המשכיר קיבל על עצמו את תשלום הארנונה משום שכנגד זה גם השוכר ויתר על דבר אחר, על כך שהוא שילם מראש את מלוא דמי השכירות. ולכן לסיכום מסתבר שגם השוכר זכאי ליהנות מהפטור בארנונה. (ופריו מתוך במדבר עמ' 325)

ב. כאשר יהודה ירד השכם בבוקר במדרגות הבנין בדרכו לבית הכנסת להתפלל תפילת שחרית, הוא הבחין בשקית אשפה מלאה המונחת בפתח ביתו של שכנו דוד, יהודה שהינו בעל חסד מופלא, הוריד את שקית האשפה והשליכה ל'טמון'. ומה מתברר עכשיו? ששקית האשפה לא היתה מלאה באשפה, אלא בבגדים שמסר דוד לחבירו לכבס לו עקב תקלה במכונת הכביסה שלו, ומאחר שהחבר הגיע מאוחר ללילה, הוא הניח את שקית הכביסה בפתח ביתו של דוד. מה הדין?

יהודה הזיק בידים ומתוך פשיעה את בגדיו של שכנו דוד, ולכן שלם ישלם את מלוא הנזק, דהיינו את שווי הבגדים המשומשים. והגם שיהודה הינו בעל חסד מופלא ורגיל להטיב עם שכניו, אין לפטור אותו משום שהתכוון לעשיית חסד, כי גם מי שמתכוון לעשות חסד וטובה לחבירו, צריך לבדוק היטב שלא יצא נזק מכוונותיו הטובות, וגם על יהודה היה מוטל להעלות על דעתו שמעשיו עלולים לגרום את ההיפך הגמור מטובה... (ופריו מתוך במדבר עמ' 346. וע"ש עוד)

אל תקרי הליכות אלא הלכות

שאלות

(תשובות יינתנו בעלון הבא)

- א. אביאל נהג ברכבו בחוסר זהירות, ופגע ברכבו של אורי שנסע לפניו, וגרם לו נזק קל. אביאל פנה לאורי והציע: "אתקן את הנזק במוסך בו אני מטפל, שהוא מוסך מקצועי ואמין", תגובת אורי לא איחרה להגיע: "בשום פנים ואופן, כפי שעניך ראות זהו רכב השייך לחברת השכרה, וטרם שכירתו התחייבתי שכל התיקונים יבוצעו אך ורק במוסך החברה!". התרעם אביאל והשיב: "ידידי היקר, במוסך המעולה בו אני מטפל נזק שכזה מסתכם בכ- 1,000 ש', ואילו במוסך של חברת ההשכרה זה יעלה לפחות פי שניים! כמזיק אני חייב לתקן את הנזק שגרמתי או לשלם עבורו, אבל בודאי אתה מבין שאיני חייב לשלם יותר ממחיר השוק". עם מי הדין?
- ב. אל התופרת השכונתית הגיעה גברת, וביקשה לתקן פגמים שנוצרו בשמלתה היוקרתית. כעבור יומיים שכמעט הושלמה המלאכה, התקשרה הלקוחה לתופרת וכך בפיה: "את חייבת לסיים את המלאכה עד מחר". התעניינה התופרת לפשר הבהילות, השיבה לה הלקוחה: "כפי שבודאי ידוע לך, לפי חוק הגנת הצרכן ניתן להחזיר מוצרים לחנות רק תוך 14 יום, ומחר ימים אלו מסתיימים". השתוממה התופרת: "הרי השתמשת בשמלה ואינך רשאית להחזירה", השיבה לה הלקוחה: "אין זה עניינך". האם מותר לתופרת להמשיך במלאכתה בכדי לקבל את שכרה?
- ג. מי ששמע קידוש והמקדש אכל כזית מזונות (שבזה הוא יוצא ידי חובת קידוש במקום סעודה), האם מותר לו לטעום מעט משאר דברים (שאינם מזונות ויין) על סמך הקידוש ששמע?
- ד. ברית מילה הנעשית בשבת בבוקר לאחר תפילת מוסף, שבה יוצאים הציבור בברכת הגפן ידי חובת קידוש, מדוע אין זה חשיב לעושים מצוות חבילות חבילות?
- ה. מי שעשה קידוש ואכל כזית מזונות (שבזה הוא יוצא ידי חובת קידוש במקום סעודה), האם טוב שיקדש שוב כאשר בא לסעוד את סעודת השבת העיקרית?
- ו. האם יש ענין לעשות קידוש במקום סעודתו העיקרית, מאשר לקדש על מזונות ויין?
- ז. האם מועיל לשתות רביעית מיץ ענבים בלבד לקידוש במקום סעודה?

כינור חידתי

שאלת השבוע:

לחם שנאפה על ידי יהודי ירא שמים אשר כל רכיביו כשרים למהדרין, ובכל זאת אסור לאוכלו, הכיצד?

פתרון החידה מעלון הקודם:

שאלה: איזו בהמה מותר לאכול את בשרה, אך אסור לשתות את חלבה?

תשובה: בהמת 'פסולי המוקדשין'. דהיינו, בהמת קדשים (שהוקדשה לקורבן), ונפל בה מום הפוסל אותה מהקרבה לה, שצריך לפדות אותה מקדושתה. והדין הוא, שלאחר פדיונה מותר לאכול את בשרה, אבל החלב והגזיה שלה אסורים כמבואר במסכת בכורות (טו.).

העלון מוקדש לע"נ: הרב רפאל בן דניאלה ז"ל, ר' יעקב בן שפרה ז"ל, לוי בן יוכבד ז"ל, ולהבדיל לרפואת גבריאל בן אסתר. לקבלת העלון במייל: 56629700@gmail.com להערות והארות הרב סימן טוב רוזן שליט"א 0548432105.

נא לא לעיין בזמן התפילה

מצוה קכ"ז בתרי"ג המצוות:

'מצות תוספת חומש לאוכל מן ההקדש, או מועל בו'

משורשי המצוה, לתת אימה ויראה על כל אדם מהתקרב בעניני הקודש, וכבר כתבנו למעלה (מצוה צח, עלון מס' 172) תועלת היראה וההגדלה בקודש אל בני אדם.

מצוה קכ"ח בתרי"ג המצוות:

'מצות קורבן אשם תלוי'

משורשי המצוה, שיהיה האדם זהיר וירא חטא, ויעיין בכל מעשיו עיון טוב לבל יכשל בדבר עברה, ועל כן הצריכתו התורה להביא קורבן כשלא ניהר יפה במעשיו, עד כדי שלא יולד עליו ספק זה. והראיה שאיננו בא רק לכפר על עצלותו בכך, שהרי אינו משתדל אליו לכפר על החטא כלל, שכשיודע אליו החטא מיד צריך לקורבן שלם כמו שהיה חייב אם לא הקריב הראשון.

מצוה קכ"ט בתרי"ג המצוות:

'מצות קורבן אשם ודאי'

משורשי המצוה, לבל יחשוב אדם שאף על פי שעניין איסור גזלת הממון ניתק לעשה, שנאמר (ויקרא ה, כג): "והשיב את הגזלה", שילך כל אחד ויגזול מחברו מה שירצה וידמה בלבבו לאמר, לכשיהיה לו וישיב גזלתו יכופר ועונו ויטהר ממנו, והרי הוא כאילו לא עשה מעולם, ויהיה זה פתח לעוברי עברה, לכן הודיעה התורה שאף עם ההשבה בתוספת חומש צריך הקורבן לכפרה על שחטא. וכבר כתבתי למעלה (מצוה קכג, עלון מס' 178) בענין זה כי מכל מקום לא ניצל זה שלא עבר על רצון בוראו, ותכל על רישיה (ראשו) דעבר על רעוה דמריה שמיא (שעבר על רצון אדון השמים), ולו יקריב כמה אימרון שמנין לעלתא (ואפילו יקריב כמה כבשים שמנים לעולה).

מצוה קל"ב בתרי"ג המצוות:

'מצות השבת גזל'

שורש המצוה ידוע.

מצוה קל"א בתרי"ג המצוות:

'מצות הרמת הדשן'

משורשי מצוה זו, מה שכתבנו למעלה (מצוות צח, עלון מס' 171. מצוה צח, עלון מס' 172. מצוה קג, עלון מס' 173), להגדיל כבוד הבית ולהדרו בכל יכולתנו מן הטעם שאמרנו שם, ונוי הוא למזבח לפנות הדשן ממקום שראוי להדליק בו האש. ועוד שהאש דולק יפה כשאין תחתיו דשן.

(מתוך ספר החינוך)

